

Till
Valnämnden

För kännedom
Kommunfullmäktige

Granskning av valnämndens verksamhet

Köping kommuns revisorer har genomfört en granskning av valnämndens verksamhet. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019.

Syftet med projektet är att granska valnämndens förberedelser inför EU-valet 2019, vilken organisation som byggts upp och vilka rutiner och processer som tillämpats i samband med valet. Ett vidare syfte är att bedöma hur ändamålsenligt arbetet och förberedelserna varit.

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunens förberedelser, organisation, rutiner och processer inför Europaparlamentsvalet 2019 i huvudsak vad ändamålsenligt. Dock bedömer vi att organiseringen, planeringen och genomförandet av valet i för stor utsträckning är beroende av tidigare erfarenheter och nyckelpersoner och organisationen saknar i stor utsträckning rutinbeskrivningar.

Mot bakgrund av genomförd granskning rekommenderar vi valnämnden att:

- Säkerställa att en rutinbeskrivning avseende avvikelshantering tas fram.
- Säkerställa att ett samlat styrdokument tas fram. Styrdokumentet bör tydliggöra valprocessens delmoment, ansvar och roller.
- Ta initiativ till att kommunfullmäktige reviderar valnämndens reglemente.

Förutom ovanstående rekommendationer vill vi särskilt framföra att tillgängligheten måste säkerställas i vallokalerna och att det måste tydliggöras vem som har ansvar för att åtgärda lokalerna om man konstaterar att tillgängligheten brister.

Den bifogade rapporten har antagits vid revisionssammanträdet 2019-12-17.

Kommunrevisionen överlämnar rapporten till Valnämnden och begär svar senast den 28 februari 2020 på vilka åtgärder nämnderna har för avsikt att vidta med anledning av granskningen och de synpunkter och rekommendationer som lämnas i rapporten.

För kommunrevisionen i Köpings kommun

Hans Andersson
Sammanställande i revisionen

Lenart Engman
Ledamot i revisionen

Granskning av valnämndens verksamhet

Rapport

Köpings kommun

KPMG AB

2019-11-18

Antal sidor 11

Köpings kommun
Granskning av valnämndens verksamhet

2019-11-18

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	2
2	Bakgrund	2
2.1	Syfte, revisionsfråga och avgränsning	2
2.2	Revisionskriterier	3
2.3	Metod	3
3	Resultat av granskningen	4
3.1	Styrande dokument	4
3.2	Organisation	4
3.3	Planering	5
3.4	Rekrytering och bemanning	5
3.5	Lokaler	7
3.6	Förtidsröstning och hantering	7
3.7	Avvikelsehantering	8
4	Svar på revisionsfrågor	8
5	Slutsats och rekommendationer	10

1 Sammanfattning

Vi har av Köpings kommuns revisorer fått i uppdrag att granska valnämndens verksamhet. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019.

Syftet med projektet är att granska valnämndens förberedelser inför EU-valet 2019, vilken organisation som byggts upp och vilka rutiner och processer som tillämpats i samband med valet. Ett vidare syfte är att bedöma hur ändamålsenligt arbetet och förberedelserna varit.

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att nämndens förberedelser, organisation, rutiner och processer inför Europaparlamentsvalet 2019 i huvudsak vad ändamålsenligt. Dock bedömer vi att organiseringen, planeringen och genomförandet av valet i för stor utsträckning är beroende av tidigare erfarenheter och nyckelpersoner och organisationen saknar i stor utsträckning rutinbeskrivningar.

Mot bakgrund av genomförd granskning rekommenderar vi valnämnden att:

- Säkerställa att en rutinbeskrivning avseende avvikelshantering tas fram.
- Säkerställa att ett samlat styrdokument tas fram. Styrdokumentet bör tydliggöra valprocessens delmoment, ansvar och roller.
- Ta initiativ till att kommunfullmäktige reviderar valnämndens reglemente.

2 Bakgrund

Vi har av Köpings kommuns revisorer fått i uppdrag att granska valnämndens verksamhet. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2019.

Valnämnden ansvarar för genomförandet av allmänna val i kommunen vart fjärde år, (riksdag, landsting och kommunfullmäktige), val till Europaparlamentet vart femte år samt folkomröstningar.

Valnämnden är en neutral lokal myndighet med uppdraget att planera och genomföra ett tillgängligt val. De praktiska delarna består i att se till att det finns vallokaler, röstmottagare och material. Vidare ansvarar valnämnden för utbildning av röstmottagarna.

Utifrån en demokratisk synpunkt är det viktigt att det finns tillräckliga förutsättningar och tillräckliga resurser för att valen ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt och smidigt sätt.

2.1 Syfte, revisionsfråga och avgränsning

Syftet med projektet är att granska valnämndens förberedelser inför EU-valet 2019 och vilken organisation som byggts upp och vilka rutiner och processer som tillämpats i samband med valet. Ett vidare syfte är att bedöma hur ändamålsenligt arbetet och förberedelserna varit.

Följande avser rapporten besvara:

- Fanns det aktuella styrdokument för valnämndens verksamhet?
- Fanns en tillräcklig organisation i kommunen för att hantera valet den 26 maj 2019?
- Fanns det en dokumenterad planering inför valet som kronologiskt beskriver förberedelserna, arbetet i samband med valet samt vad som ska göras efter valet?
- Fanns det rutiner för rekrytering av röstmottagare?
- Fanns det tillräckligt med röstmottagare i samband med valet?
- Fanns det en ändamålsenlig struktur avseende val av lokaler vid förtidsröstning samt ordinarie vallokaler? (planering, säkerhetsåtgärder, tillgänglighet mm.)
- Hur har valnämnden tillgodosett möjligheterna till förtidsröstning?
- Hur har förtidsröster och dokument av sekretesskaraktär hanterats?
- Fanns det rutiner för avvikelshantering vid eventuella avvikelser?
- Erhöll röstmottagarna tillräcklig utbildning och information i god tid före valet?

2.2 Revisionskriterier

Vi har bedömt om rutinerna uppfyller:

- Vallag, (2005:837)
- Valförordning, (2005:874)
- Kommunallagen
- Interna styrdokument

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom:

— Dokumentstudier av

- Valnämndens reglemente (antaget 1992-03-30)
- Viktiga datum Köpings kommun
- Valnämndens protokoll under 2019

— Intervjuer har genomförts med

- Kanslichef
- Kommunsekreterare
- Valnämndens ordförande

Samtliga intervjuade har getts möjlighet att faktagranska rapporten.

3 Resultat av granskningen

3.1 Styrande dokument

3.1.1 Fanns det aktuella styrdokument för valnämndens verksamhet?

För granskningen har vi tagit del av valnämndens reglemente, daterat 1992-03-30. I reglementet beskrivs valnämndens uppgift, de lagar och föreskrifter som styr nämndens uppdrag samt nämndens organisation.

Vid granskningen framkom att nämnden inte antagit en delegeringsförteckning och istället tas alla beslut av nämnden.

3.1.2 Bedömning

Vi kan konstatera att valnämnden reglemente inte uppdaterats utifrån den nya kommunallagen (2017:725), vallagen (2005:837) samt valförordningen (2005:874). Däremot kan vi inte finna några felaktiga laghänvisningar i reglementet. Utöver reglementet finns inga styrande dokument.

3.2 Organisation

3.2.1 Fanns en tillräcklig organisation i kommunen för att hantera valet den 26 maj 2019?

I Köpings kommun har valnämnden det övergripande ansvaret för genomförandet av val. Nämnden består av sju ledamöter och sju ersättare. Nämnden genomförde tre sammanträden inför Europaparlamentsvalet. Nämnden beslutade på sitt sammanträde 2019-02-18 att utse kommunens valkansli. Enligt intervjuade genomför valnämnden ett sammanträde där viktiga beslut inför valarbetet tas samt delegerar uppgifter till tjänstemännen. Efter Europaparlamentsvalet har nämnden sammanträtt en gång där de följde upp arbetet, vad som gick bra, mindre bra och vad de kan förändra till nästa val.

Det är personalen på kansliavdelningen inom kommunledningsförvaltningen hade i uppdrag att förbereda inför och genomföra valet i maj 2019. Tre personer arbetar på kansliavdelningen och till sin hjälp anställdes även en projektanställd från januari 2019 fram till valet. Den projektanställda arbetade endast med valet och hade enligt intervjuade ett helhetsgrepp över processen. Den projektanställda valde dock att avsluta sin tjänst innan valet, vilket enligt intervjuade skapade en osäkerhet över roller och ansvar i organisationen.

Då arbetsbelastningen blev hög under tiden för förtidsröstning fram till valet hjälpte flertalet andra anställda till, med att exempelvis räkna förtidsröster.

Vid intervjuer framkom att trots det var hög arbetsbelastning för personalen var organisationen tillräcklig för att hantera valet.

3.2.2 Bedömning

Utifrån granskningen bedömer vi att det fanns en tillräcklig organisation i kommunen för att hantera valet till Europaparlamentet i maj 2019.

3.3 Planering

3.3.1 Fanns det en dokumenterad planering inför valet som kronologiskt beskriver förberedelserna, arbetet i samband med valet samt vad som ska göras efter valet?

För granskningen har vi tagit del av dokumentet *Viktiga datum Köpings kommun* som användes vid planeringen och genomförandet av Europaparlamentsvalet 2019. I dokumentet finns valkalendern där tidpunkter för olika händelser för valet men också specifika datum för aktiviteter som ska genomföras i Köpings kommun. I dokumentet beskrivs bland annat transporter av valmaterial, bemanningen för valdagsarbetet, kontaktuppgifter till röstmottagare i respektive valdistrikt och för förtidsröstningen. Intervjuade uppger att det var den projektanställda som tog fram dokumentet och följde upp aktiviteterna tills att hon avslutade sin tjänst.

Utöver detta dokument finns ingen dokumenterad planering. Vid intervjuer framkom att Valmyndigheten löpande skickar ut nyhetsbrev, tidsplan och riktlinjer för valarbetet. Intervjuade upplever informationen från valmyndigheten tillsammans med Köpingsanpassade dokumentet var tillräckligt i arbetet inför valet till Europaparlamentet 2019. *Viktiga datum Köpings kommun* och Valmyndighetens information följdes upp vid respektive nämndssammanträde innan valet.

Vid intervjuer framkom att tidigare kanslichefer efter varje val sparar information på kommunens intranät. Där kan personalen ta lärdom av tidigare erfarenheter samt ta del av tips och råd.

3.3.2 Bedömning

Det finns en dokumenterad planering som beskriver kronologiskt beskriver förberedelserna inför valet Europaparlamentsvalet 2019. Utöver detta dokument finns inga beslutade rutiner. Utifrån den iakttagelser gör vi bedömningen att genomförandet av valet i stor utsträckning genomfördes utifrån kunskap hos nyckelpersoner snarare än upprättade rutinbeskrivningar som tydligt beskriver roller, ansvar och aktiviteter.

3.4 Rekrytering och bemanning

3.4.1 Fanns det rutiner för rekrytering av röstmottagare?

Det finns ingen dokumenterad rutin för rekrytering av röstmottagare. Däremot anges i dokumentet *Viktiga datum Köpings kommun* datum när annonsering efter röstmottagare ska ske. Vid intervjuer framkom att tidigare listor på röstmottagare ligger till grund för rekrytering. Kansliavdelningen har under flertalet år publicerat en annons i den lokala tidningen för att rekrytera röstmottagare. Inför Europaparlamentsvalet valde

kansliavdelningen att även publicera ett inlägg på kommunens officiella Facebooksida för att nå ut till ännu fler medborgare, vilket enligt intervjuade gav ett gott resultat.

3.4.2 Fanns det tillräckligt med röstmottagare i samband med valet?

Vid intervjuer framkom att kansliavdelningens val att publicera ett inlägg på kommunens officiella Facebooksida var mycket lyckat då det ledde till att kommunen fick rekryterat tillräckligt med röstmottagare. Via Facebookannonser fick kansliavdelningen in flera ansökningar om att bli röstmottagare och det ledde enligt intervjuade till att det blev en bra blandning av yngre och äldre personer, personer med annan kulturell bakgrund samt personer som behärskar andra språk som agerade som röstmottagare.

Under Europaparlamentsvalet arbetade ungefär 120 personer som röstmottagare varav 50 personer för första gången arbetade under ett val. Enligt intervjuade arbetade sammanlagt 4-8 röstmottagare i varje lokal, vilket är över den gräns som anges i vallagen.

3.4.3 Erhöll röstmottagarna tillräcklig utbildning och information i god tid före valet?

Alla nya röstmottagare genomgick en utbildning där personal från kommunens kansliavdelning presenterade valmyndighetens utbildningsmaterial och deltagarna fick möjlighet att ställa frågor. Av valnämndens protokoll från 2019-03-07 framgår det att utbildningen hölls vid två tillfällen, den 9 och 14 maj. Kansliavdelningen valde att hålla utbildningstillfällena relativt nära valdagen så att röstmottagarna inte skulle riskera att glömma information. Vid intervjuer framkom att alla nya röstmottagare genomfört utbildningen, vilket följdes upp vid respektive utbildningstillfälle. Alla röstmottagare har genomfört Valmyndighetens webbutbildning.

Efter utbildningen som genomfördes före valet 2018 skickade kansliavdelningen ut en enkät för att samla in synpunkter. Utifrån svarsresultatet anordnades under våren ett extra utbildningstillfälle för ordförande och vice ordförande i respektive vallokal. Ingen uppföljning har genomförts utifrån utbildningstillfällena inför Europaparlamentsvalet 2019.

3.4.4 Bedömning

Utöver dokumentet *Viktiga datum Köpings kommun* där datum för annonsering anges finns ingen särskild fastställd rutin för rekrytering av röstmottagare. Vid granskningen framkom det att det fanns tillräckligt med röstmottagare vid valet i maj 2019. Vi ser att kansliavdelningen följer upp att alla röstmottagare genomgått utbildningen. Vi gör bedömningen att röstmottagarna fått en tillräcklig utbildning utifrån att utbildningsmaterialet kom från Valmyndigheten.

3.5 Lokaler

3.5.1 Fanns det en ändamålsenlig struktur avseende val av lokaler vid förtidsröstning samt ordinarie vallokaler? (planering, säkerhetsåtgärder, tillgänglighet mm.)

För att genomföra Europaparlamentsvalet 2019 användes 13 vallokaler och tre förtidsröstningslokaler. Valnämnden fastställde vallokalerna vid sitt sammanträde 2019-02-18. Kommunens säkerhetssamordnare inspekterade tillsammans med personal från kansliavdelningen alla vallokaler utifrån ett tillgänglighets- och säkerhetsperspektiv. Utifrån genomgången beslutade valnämnden att byta vallokal i ett valdistrikt.

Intervjuade uppger att kommunen till stora delar använder samma lokaler som vid tidigare val, vilket gör att det är lätt att hitta lämpliga lokaler. Nytt från föregående val är att valhemligheten förstärkts vilket innebar att kommunen innan valet till Europaparlamentet fick köpa in skärmar och säkerställa att det inte fanns någon insyn från fönster.

3.5.2 Bedömning

Vid granskningen framkommer att kommunen i stort sett använder samma vallokaler som vid tidigare val. Inventering utifrån ett säkerhets- och tillgänglighetsperspektiv har genomförts och resultatet ledde till att en lokal byttes ut. Vi kan dock inte utifrån mottagen dokumentation eller intervjuer avgöra/säkerställa att arbetssättet var strukturerat.

3.6 Förtidsröstning och hantering

3.6.1 Hur har valnämnden tillgodosett möjligheterna till förtidsröstning?

På valnämndens sammanträde 2019-02-18 beslutade nämnden att fastställa förtidsröstningslokaler samt öppettider för dessa. Kommuninvånarna fick möjlighet att förtidsrösta på tre platser i kommunen, i rådhuset och biblioteket i Köping samt biblioteket i Kolsva under perioden 2019-05-08 – 2019-05-26. Förtidsröstningslokalen i Rådhuset hade öppettider varje dag och de övriga två lokalerna måndag till fredag.

3.6.2 Hur har förtidsröster och dokument av sekretesskaraktär hanterats?

Enligt intervjuade ansvarar personalen på kansliavdelningen för transportereringen av förtidsröster till kansliet på kommunhuset. De är alltid två personer som transporterar och hanterar förtidsrösterna innan kanslichefen skriver in förtidsrösterna i valmyndighetens portal och därefter förvaras rösterna inlåsta i kommunens arkiv. Förtidsrösterna sorteras i arkivet utifrån valdistrikt i kartonger som förseglas med antalet röster noterat på kartongen. På valdagen kör personalen två och två, utifrån ett körschema ut förtidsrösterna till respektive vallokal där ordförande för vallokalen mottar rösterna, undertecknar att sigillet är ouppbrutet och räknar att antalet röster i kartongen överensstämmer med noteringen på kartongen.

Enligt intervjuade sker hanteringen av förtidsröster enligt Länsstyrelsen Västmanlands föreskrifter.

3.6.3 Bedömning

Vår bedömning är att valnämnden tillgodosett möjligheterna till förtidsröstning genom att erhålla tre vallokaler med generösa öppettider. Det är kansliavdelningens ansvar att hantera och transportera förtidsröster. Vi har för granskningen inte tagit del av någon rutin där det framkommer hur hanteringen och transporten ska gå till.

3.7 Avvikelsehantering

3.7.1 Fanns det rutiner för avvikelsehantering vid eventuella avvikelser?

Vid intervjuer framkommer att det inte finns dokumenterade rutiner eller annan dokumentation till stöd vid eventuell avvikelse. För exempelvis röster som röstmottagare i vallokalen inte kan ta ställning till om de är giltiga samlas in av personalen vid kansliavdelningen och därefter tar kanslichefen ställning till dessa. Alla valsedlar transporteras till Länsstyrelsen på måndag morgon. Eventuellt fortfarande underkända röster/tveksamma röster granskas ytterligare en gång hos länsstyrelsen.

Vid utbildningstillfället för röstmottagare samt det extra utbildningstillfället för ordförande och vice ordförande i respektive vallokal berördes om åtgärder som ska vidtas vid eventuella avvikelser.

3.7.2 Bedömning

Vi bedömer att det ur ett risk- och sårbarhetsperspektiv är en klar brist att det saknas rutin eller annan dokumentation som stöd för avvikelsehantering. Vi anser därför att en rutinbeskrivning avseende avvikelsehantering bör arbetas fram.

4 Svar på revisionsfrågor

Utifrån de frågeställningar som legat till grund för granskningen konstaterar vi följande:

— **Fanns det aktuella styrdokument för valnämndens verksamhet?**

Vi bedömer att det fanns styrdokument, genom nämndens reglemente för nämndens verksamhet. Däremot bör reglementet revideras utifrån nya lagar.

— **Fanns en tillräcklig organisation i kommunen för att hantera valet den 26 maj 2019?**

Ja, men den bedöms i för stor utsträckning baseras på tidigare erfarenheter och personrelationer med nyckelfunktioner och i för liten utsträckning utgå ifrån en sammanhållen processbeskrivning som tydligt beskriver roller, ansvar och aktiviteter.

— **Fanns det en dokumenterad planering inför valet som kronologiskt beskriver förberedelserna, arbetet i samband med valet samt vad som ska göras efter valet?**

Det finns en dokumenterad planering som kronologiskt beskriver förberedelserna inför valet. Utöver detta dokument finns inga beslutade rutiner. Utifrån den iakttagelser gör vi bedömningen att genomförandet av valet i stor utsträckning genomfördes utifrån kunskap hos nyckelpersoner snarare än upprättade rutinbeskrivningar som tydligt beskriver roller, ansvar och aktiviteter.

— **Fanns det rutiner för rekrytering av röstmottagare?**

Nej, det saknas en särskilt utpekad rutin för detta. I Viktiga datum Köpings kommun anges när i tiden annonsering för rekrytering av röstmottagare ska ske.

— **Fanns det tillräckligt med röstmottagare i samband med valet?**

Enligt vår granskning fanns det tillräckligt med valförrättare vid årets val.

— **Erhöll röstmottagarna tillräcklig utbildning och information i god tid före valet?**

Vi gör bedömningen att röstmottagarna fått en tillräcklig utbildning utifrån att utbildningsmaterialet kom från Valmyndigheten.

— **Fanns det en ändamålsenlig struktur, avseende ex. säkerhetsåtgärder, tillgänglighet, etc., när det gäller val av lokaler vid förtidsröstning samt ordinarie vallokaler?**

Vid granskningen framkommer att kommunen i stort sett använder samma vallokaler som vid tidigare val. Inventering utifrån ett säkerhets- och tillgänglighetsperspektiv har genomförts och resultatet ledde till att en lokal byttes ut. Vi kan dock inte utifrån mottagen dokumentation eller intervjuer avgöra/säkerställa att arbetssättet var strukturerat.

— **Hur har valnämnden tillgodosett möjligheterna till förtidsröstning?**

Valnämnden har tillgodosett möjligheterna till förtidsröstning genom att tillhandahålla tre lokaler med generösa öppettider.

— **Hur har förtidsröster och dokument av sekretesskaraktär hanterats?**

Det är kansliavdelningens ansvar att hantera och transportera förtidsröster. Vi har för granskningen inte tagit del av någon rutin där det framkommer hur hanteringen och transporten ska gå till, hanteringen sker utifrån valmyndighetens direktiv.

— **Fanns det rutiner för avvikelshantering vid eventuella avvikelser?**

Nej, vi bedömer att det är en brist att det saknas rutin eller annan dokumentation som stöd för avvikelshantering.

5 Slutsats och rekommendationer

Vår sammanfattande bedömning utifrån granskningens syfte är att valnämndens förberedelser, organisation, rutiner och processer inför Europaparlamentsvalet 2019 i huvudsak vad ändamålsenligt. Dock bedömer vi att organiseringen, planeringen och genomförandet av valet i för stor utsträckning är beroende av tidigare erfarenheter och nyckelpersoner och organisationen saknar i stor utsträckning rutinbeskrivningar.

Mot bakgrund av genomförd granskning rekommenderar vi valnämnden att:

- Säkerställa att en rutinbeskrivning avseende avvikelshantering tas fram.
- Säkerställa att ett samlat styrdokument tas fram. Styrdokumentet bör tydliggöra valprocessens delmoment, ansvar och roller.
- Ta initiativ till att kommunfullmäktige reviderar valnämndens reglemente.

Datum som ovan

KPMG AB

Karin Helin-Lindkvist
Certifierad kommunal revisor

Linnéa Grönvold
Kommunal revisor

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.